מציעין תחתיו ובאין עניים ומקפלין אותן מאחריו איבעית אימא לכבודו הוא דעבד ואיבעית אימא [א]כדבעי ליה למיעבד לא עבד [ב]כדאמרי אינשי לפום גמלא שיחנא תניא [ג]אמר ר' אלעזר ברבי צדוק [ד]אראה בנחמה אם לא ראיתיה שהיתה מלקטת שעורים מבין טלפי סוסים בעכו קראתי עליה מקרא זה [1]אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך אל תקרי גדיותיך אלא גויותיך: אמר רב שמן בר אבא אמר ר' יוחנן הכניסה לו זהב שמין אותו והרי הוא כשוויו מיתיבי הזהב הרי הוא ככלים מאי לאו ככלים של כסף דפחתי לא ככלים של זהב דלא פחתי א"כ ככליו מיבעי ליה ועוד תניא [ה]זהב הרי הוא ככלים דינרי זהב הרי הן ככספים רבן שמעון בן גמליאל אומר במקום שנהגו שלא לפורטן שמין אותן והרי הן בשוויהן רשב"ג אהייא אילימא אסיפא מכלל דתנא קמא סבר אפי' במקום שנהגו שלא לפורטן הא לא נפקי אלא לאו ארישא והכי קאמר זהב הרי הוא ככלים מאי כלים כלים של כסף רשב"ג אומר הרי הוא כדינרין של זהב במקום שנהגו שלא לפורטן לא לעולם אסיפא ודנפקי ע"י הדחק ובהא קמיפלגי מר סבר כיון דנפקי משבחינן לה ומר סבר כיון דלא נפקי אלא ע"י הדחק לא משבחינן לה איבעית אימא כולה רשב"ג היא וחסורי מיחסרא והכי קתני זהב הרי הוא ככלים דינרי זהב הרי הן ככספים בד"א במקום שנהגו לפורטן אבל במקום שנהגו שלא לפורטן שמין אותם והרי הן בשוויהן דברי רשב"ג שרבן שמעון בן גמליאל אומר במקום שנהגו שלא לפורטן שמין אותם והרי הן בשוויהן מ"מ ככליו מיבעי ליה קשיא איבעית אימא הכא במאי עסקינן בדהבא פריכא רב אשי אמר בממלא אמר רבי ינאי בשמים של אנטוכיא הרי הן ככספים אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי [ו]יוחנן [א]גמלים של ערביא אשה גובה פרנא מהם אמר רב פפי הני תותבי דבי מכסי אשה גובה פרנא מהם ואמר רב פפי הני שקי דרודיא ואשלי דקמחוניא אשה גובה פרנא מהן אמר רבא מריש הוה אמינא הני ארנקי דמחוזא אשה גובה פרנא מהם מאי טעמא אסמכתייהו עלייהו כיון דחזאי דשקלי להו ונפקי וכי משכחי ארעא זבני בהו אמינא אסמכתייהו אארעא הוא: **מתני'** [ב]המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מחמשים זוז [ג]פסק להכניסה ערומה לא יאמר הבעל כשאכניסנה לביתי אכסנה בכסותי אלא מכסה ועודה בבית אביה [ד]וכן המשיא את היתומה לא יפחות לה מחמשים זוז אם יש בכיס מפרנסין אותה לפי כבודה: **גמ'** אמר אביי [ז]חמשים זוזי פשיטי ממאי מדקתני סיפא [ה]אם יש בכיס מפרנסין אותה לפי כבודה ואמרינן מאי כיס אמר רחבה ארנקי של צדקה ואי סלקא דעתין חמשים זוזי ממש אם יש בכיס כמה יהבינן לה אלא שמע מינה חמשים זוזי פשיטי ת"ר [ח][ו]ויתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסין את היתומה ואחר כך מפרנסין את היתום מפני שהאיש דרכו לחזור על הפתחים ואין אשה דרכה לחזור [ז]יתום ויתומה
שבאו

רש"י

מציעין תחתיו. תחת רגליו להלך עליהם: **לפום גמלא שיחנא.** לפי כח הגמל יטעינוהו משא: **אם לא תדעי.** אם לא תתני לב כנסת ישראל לשמור את התורה לאי לך וגו' סופך לצאת בעקבי הצאן ולרעות את גדיותיך: **זהב.** חתיכות זהב: **והרי הוא כשוויו.** לא יוסיף שליש ולא יפחות חומש: **זהב הרי הוא ככלים.** זהב שבור הרי הוא ככלים. ומפרש ואזיל מאי כלים: **דינרי זהב.** שהן טבועין: **הרי הן ככספים.** להוסיף שליש לפי שמזומנים לשכר: **לפורטן.** שיש להן קצבת מטבע להחליפן תמיד בדינרי כסף ובפרוטות להוצאה ולסחורה: (א) **דפחתי.** לפי שמשתמשין בהן והוא מקבלן בפחות חומש: **אי נימא אסיפא.** אדינרי זהב: **ואיבעית אימא.** ככלים של כסף דפחתי ולא תקשי לר' יוחנן דכי אמר רבי יוחנן בגרוטאות גדולות ומתניתין בדהבא פריכא גרוטאות דקות שנופל מהן כשממשמשין בהן: **בממלא.** דק דק של זהב שקורין פלאל"א: **בשמים של אנטוכיא.** הוא עיקר סחורתן ואשה שהכניסה לבעלה שום מהם הרי הן ככספים להוסיף שליש: **פרנא.** ריוח שליש: **תותבי דבי מכסי.** שמלות של אותו מקום: **אשלי.** חבלים: **ארנקי דמחוזא.** כיסין מלאין מעות: **פרנא.** לזה שמעתי כתובה מנכסי יתומים ולא אמרינן מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב: **אסמכתייהו עלייהו.** וגביין מטלטלי כי הני שהן להן במקום קרקעות לפי שבעלי סחורה הם: **דשקלי להו.** הנשים האלמנות והגרושות שגובות כתובתן: **אארעא הוא.** ואין גובות אלא מן הקרקע מן היתומים: **מתני' וכן המשיא את היתומה.** גבאי לדקה: **גמ' זוזי פשיטי.** זוזי מדינה שמונה מהן זוז צורי: **להתפרנס.** מזונות של צדקה:
שבאו

תוספות

זהב הרי הוא כשוויו. פירש ר"ח דבכלי זהב מיירי כגון נזמים וטבעות וא"ת מאי קאמר לא ככלים של זהב דלא פחתי הא בכלים איירי וי"ל דהכי פירושו מאי לאו ככלים דכסף דפחתי דהא זהב כיון שהיא לובשת תמיד נזמים וטבעות אע"פ שאינם נפחתים אשה רוצה להתקשט בהן ולהיות פוחתת חומש ומשני לא ככלים של זהב דלא פחתי פירוש כגון כוסות וקערות של זהב דאע"ג דכי משתמשי בהן פחתי כשל כסף מיהו אגב יוקרם אין משתמשין בהן תמיד ובהנהו פשיטא שהם כשווין דלא משתמשין בהם כולי האי דפחתי הכי נמי נזמים וטבעות משום קישוט שלהן אינה רוצה לפחות ככליו מיבעי ליה פי' שעומד בכלותיו ובחשיבותו ואינו פוחת חומש ומסיק בדהבא פריכא פירוש ברייתא בדהבא פריכא איירי פי' זהב שבור והכי קתני זהב שבור הרי הוא ככלים דהיינו ככלים של זהב כמו שאמר רבי יוחנן אע"פ שהוא שבור כיון שאינו פוחת חשוב ככלים:

ממלא. זהב הניטל מן הארץ ממולאו:

אלא ארישא. מדרבנן פריך:

גמלים של ערביא אשה גובה פרנא מהם. פי' בקונט' ריוח שליש שהם ככספים שמוסיף הבעל שליש וקשה לר"ת דה"ל למימר הרי הן ככספים כדקאמר רבי ינאי ונראה לו דבכתובה איירי שהאשה גובה כתובתה מהן דאסמכתייהו עלייהו כמו שפי' בקונטרס עצמו גבי ארנקי דמחוזא ומכאן פוסקין דמטלטלי דידן משתעבדי לכתובה דהוו כגמלים דערבי' ואשלי דקמחוניא דאסמכתייהו עלייהו ואין נראה לר"ת דאי כקרקע דמו כהני דשמעתא א"כ אם מכרם הבעל תוציא אשתו מיד הלקוחות לאחר מותו ואם כן לדבריהם בטלה תקנת השוק אלא מחמת תקנת הגאונים גביא ממטלטלי דיתמי כמו שכתוב בכתב רב שרירא גאון:

אמר אביי חמשים זוזי פשיטי כו'. וא"ת אמאי איצטריך למיפשט ממתני' תפשוט מדרב יהודה אמר רב דאמר בפרק קמא דקדושין (דף יא:) בשל דבריהם כסף מדינה וי"ל דרב יהודה לא נתן סימן אלא אסילעין לחודייהו ולא אזוזי ואמנה דהא אמרינן בהחובל (ב"ק דף צ. ושם) התוקע לחבירו באזנו נותן לו סלע רבי יוסי הגלילי אומר מנה ואמרינן מאי מנה מנה צורי תנן או מנה מדינה תנן ופשט דמנה צורי תנן ולא פריך מדרב יהודה וכתובה נמי אפילו למאן דאמר כתובה דרבנן הוי מאתים זוז צוריים כמו למאן דאמר דאורייתא דלא פליגי (לקמן קי:) אלא בנשא אשה בארץ ישראל וגירשה בקפוטקיא אם נותן ממעות ארץ ישראל או ממעות קפוטקיא וכן מנה דאלמנה דהוי לכולי עלמא דרבנן הוי מנה צורי כדמשמע בפרק קמא (לעיל יב:) גבי בית דין של כהנים גובים כו' דכתובת אלמנה מחלה כשל תורה:
וחכ"א

מסורת הש"ס

א) [ע"ז יז:], ב) סוטה יג: לקמן קד., ג) [תוספתא פ"ה], ד) [עיין תוספות חגיגה טז: ד"ה אראה ורש"י מכות ה:], ה) [תוספתא פ"ו], ו) [צ"ל יונתן וכ"ה ברא"ש בקדושין], ז) [לעיל סה:], ח) [תוספתא פ"ו],

תורה אור השלם

1. אִם לֹא תֵדְעִי לָךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים צְאִי לָךְ בְּעִקְבֵי הַצֹּאן וּרְעִי אֶת גְּדִיֹּתַיִךְ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים: שיר השירים א ח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דפחתי נ"ל קודם ד"ה דינרי:

מוסף רש"י

לפום גמלא שיחנא. המשוי לפי הגמל (לקמן קד.) לפי כח הגמל מרבין במשאו (סוטה יג:). **זוזי פשיטי.** זוזי מדינה שהן שמינית שבזוזי צורי, כל כסף מדינה אחד משמונה בכסף צורי כדאמרינן לעיל סלע מדינה פלגא דזוזא שהוא אחד משמונה בסלע (לעיל סה:).

תוספות רי"ד

אר"א קופה של בשמים אמר ר"א לא נאמרו דברים הללו אלא בירושלים פירוש ששם הנשים מתקשטות בבשמים ביותר: בעי ר"א במנה הנישום או במנה המתקבל שבת ראשונה או כל שבת ושבת חודש ראשון או כל חודש וחודש שנה ראשונה או כל שנה ושנה תיקו: אר"ש ב"נ אר"י גמלים של ערביא אשה גובה פורנא מהם א"ר פפי הני תותבי דבי מכסי אשה גובה פורנא מהן פי' כתובתה שאע"פ שאינה נגבית ממטלטלי אלא ממקרקעי כיון שמו"מ היה באלו המטלטלים וברוב כתוב' הם נמצאים כל אשה סמכא דעתה עליהן כמו שסומכין על הקרקע וגובה מהן: א"ר מריש הוה אמינא הני ארנקי במחוזא אשה גובה פורנא מהן מאי טעמא אסמכתייהו עלייהו כיון דחזי דשקילי להו ונפקי וכי משכחי ארעא זבני בהו אמינא שמע מיניה אסמכתא אקרקע היא פי' הנשים הגובות כתובתן כשהיו מגבין להם מהנהו ארנקי היו קונין בהן קרקע וכבר תיקנו הגאונים בישיבות שכתובת אשה ובע"ח גובין מטלטלין

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פט"ז מהל' אישות הלכה ז טור ש"ע אה"ע סימן ק סעיף א:

יג ב מיי' פ"כ שם הל' א [ופי"ג הל' ח] סמג עשין מח טוש"ע שם סימן נח סעיף א:

יד ג מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג:

טו ד ה מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הלכה טז סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סימן רנ סעיף ג:

טז ו ז מיי' שם והלכה טו סמג שם טוש"ע י"ד סימן רנא סעיף ח:

לעזי רש"י

פלאל"א [פיילול"א]. רסיסי (זהב), פירורי (זהב).

תוספות רי"ד (המשך)

דיתמי דשביק אבוהון: מתני' המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מנ' זוז פסק להכניסה ערומה לא יאמר הבעל כשתבואי לביתי אכסה [אותה] בכסות אלא מכסה ועודה בבית אביה וכן המשיא את היתומה לא יפחות לה מנ' זוז ואם יש בכיס מפרנסים אותה לפי כבודה: אמר אביי נ' זוז פשיטי פי' חמשים זוז מדינה ממאי מדקתני אם יש בכיס מפרנסים אותה לפי כבודה ואמרי' מאי כיס וא"ר ארנקי של צדקה ואי ס"ד נ' זוז ממש אם יש בכיס כמה יהבינן לה אלא ש"מ נ' זוז פשיטי. ת"ר יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסים (אותה לכ') את היתומה ואח"כ מפרנסים היתום מפני שהאיש דרכו לחזור ואין האשה דרכה לחזור. ואי קשיא הא תנן בפ"ב דהוריות האיש קודם לאשה להחיות ולהשב אבידה והאשה קודמת לאיש לכסות ולהוציאה מבית השביה ובזמן ששניהם עומדים בקלקלה האיש קודם לאשה בכל מעשיו פי' אשה קודמה לאיש לכסות מפני שבושת האשה מרובה משל האיש ללכת ערומה אבל למזונות האיש קודם וזה להחיות והיכי תני הכא מפרנסים היתומה קודם וא"ל האי פרנסה פרנסת כסות דא"כ אמאי תלי טעמא שאין האשה דרכה לחזור ת"ל משום שמתביישת היא בערמימותה י"ל ברייתא זו מיירי בעיר שיכול היתום לחזור ולהתפרנס אם לא ניתן לו מכיס של צדקה ויותר גדולה בושת האשה לחזור משל איש ומתני' דהתם מיירי במדבר או בספינה שאינו מוצא לחזור ואם לא יפרנסנו ימות התם האיש קודם

עין משפט נר מצוה

יז א ב ג מיי׳ פ״ז מהל׳ מתנות עניים הל׳ ג ד סמג עשין קסב טוש״ע י״ד סימן רנ סעיף א:
יח ד (טוש״ע י״ד שם סעיף ד):
יט ה ו מיי׳ שם הלכה ט סמג שם טוש״ע שם סימן רנג סעיף ט:
כ ז מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף י:
כא ח מיי׳ פ״י שם הל׳ ט סמג שם טוש״ע י״ד סי׳ רמט סעיף ח:
כב ט טוש״ע שם סעיף א בהגה״ה:
כג י מיי׳ שם הלכה י טוש״ע שם סעיף ט:

שבאו לינשא משיאין את היתומה ואחר כך משיאין את היתום מפני שבושתה של אשה מרובה משל איש: ת״ר (א)איתום שבא לישא שוכרין לו בית ומציעין לו מטה וכל כלי תשמישו ואחר כך משיאין לו אשה שנאמר [1]די מחסורו אשר יחסר לו די מחסורו זה הבית אשר יחסר זה מטה ושלחן לו זו אשה וכן הוא אומר [2]אעשה לו עזר כנגדו: תנו רבנן די מחסורו (ב)אתה מצווה עליו לפרנסו ואי אתה מצווה עליו לעשרו אשר יחסר לו (ג)אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו אמרו עליו על הלל הזקן שלקח לעני בן טובים אחד סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו פעם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו שלשה מילין: תנו רבנן (ג)מעשה באנשי גליל העליון (ד)שלקחו לעני בן טובים אחד מציפורי ליטרא בשר בכל יום ליטרא בשר מאי רבותא אמר רב הונא ליטרא בשר משל עופות ואיבעית אימא בליטרא בשר ממש רב אשי אמר התם כפר קטן היה בכל יומא הוה מפסדי חיותא אמטולתיה: ההוא דאתא לקמיה דרבי נחמיה אמר ליה במה אתה סועד א״ל בבשר שמן ויין ישן רצונך שתגלגל עמי בעדשים גלגל עמו בעדשים ומת אמר אוי לו לזה שהרגו נחמיה אדרבה אוי לו לנחמיה שהרגו לזה מיבעי ליה אלא איהו הוא דלא איבעי ליה לפנוקי נפשיה כולי האי ההוא דאתא לקמיה דרבא אמר לו במה אתה סועד אמר לו בתרנגולת פטומה ויין ישן אמר ליה ולא חיישת לדוחקא דציבורא א״ל אטו מדידהו קאכילנא מדרחמנא קאכילנא דתנינא [3]עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו בעתם לא נאמר אלא בעתו מלמד שכל אחד ואחד נותן הקב״ה פרנסתו בעתו אדהכי אתאי אחתיה דרבא דלא חזיא ליה תליסרי שני ואתיא ליה תרנגולת פטומה ויין ישן אמר מאי דקמא א״ל (ד)נעניתי לך קום אכול תנו רבנן אין לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו לשום הלואה וחוזרין ונותנין לו לשום מתנה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים (ה)נותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונותנין לו לשום הלואה לשום מתנה הא לא שקיל אמר רבא (ו)לפתוח לו לשום מתנה יש לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונפרעין ממנו חוזרין ונפרעין הימנו תו לא שקיל אמר רב פפא לאחר מיתה ר״ש אומר (ז)יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו אין לו ואינו רוצה להתפרנס אומרים לו הבא משכון וטול כדי שתזוח דעתו עליו (ח)ת״ר [1]העבט זה שאין לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשום הלואה וחוזרין ונותנין לו לשום מתנה תעביטנו זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונפרעין הימנו לאחר מיתה דברי ר׳ יהודה וחכ״א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו ואלא מה אני מקיים תעביטנו (ט)דברה תורה כלשון בני אדם (י)מר עוקבא (ח)הוה עניא בשיבבותיה דהוה רגיל כל יומא דשדי ליה ארבעה זוזי בצינורא דדשא (א) יום אחד אמר איזיל איחזי מאן קעביד בי ההוא טיבותא ההוא יומא נגהא ליה למר עוקבא לבי מדרשא אתיא דביתהו בהדיה כיון דחזיוה דקא מצלי ליה לדשא נפק בתרייהו רהוט מקמיה עיילי להההוא אתונא דהוה גרופה נורא הוה קא מיקליין כרעיה דמר עוקבא אמרה ליה דביתהו שקול כרעיך אותיב אכרעאי חלש דעתיה אמרה ליה אנא שכיחנא בגויה דביתא (כ)ומקרבא אהנייתי ומאי כולי האי (ל)דאמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא בר ביזנא אמר ר״ש חסידא ואמרי לה א״ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים מנא לן מתמר דכתיב [4]היא מוצאת מר עוקבא הוה עניא בשיבבותיה דהוה רגיל לשדורי ליה ארבע מאה זוזי כל מעלי יומא דכיפורא יומא חד שדרינהו ניהליה ביד בריה אתא אמר ליה לא צריך אמר מאי חזית חזאי דקא מזלפי ליה יין ישן אמר מפנק כולי האי עייפינהו ושדרינהו ניהליה כי קא ניחא נפשיה אמר אייתו לי חושבנאי דצדקה אשכח דהוה כתיב ביה שבעת אלפי דינרי (מ)סיאנקי אמר זוודאי (נ)קלילי ואורחא רחיקתא קם בזביזיה לפלגיה ממוניה היכי עבד הכי (ו)והאמר ר׳ אילעאי באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש (ט)הני מילי מחיים שמא ירד מנכסיו אבל לאחר מיתה לית לן בה: (מ)רבי אבא (י)הוה צייר זוזי בסודריה ושדי ליה לאחוריה וממצי נפשיה לבי עניי ומצלי עיניה מרמאי רבי חנינא הוה ההוא עניא דהוה רגיל לשדורי ליה ארבעה זוזי כל מעלי שבתא יומא חד שדרינהו ניהליה ביד דביתהו אתאי אמרה ליה לא צריך מאי חזית שמעי דהוה קאמרי ליה במה אתה סועד בטלי

שבאו לינשא. משל צדקה דאמרינן לקמן אשר יחסר לו זו אשה: **משל עופות.** שדמיהן יקרים והוא היה מעונג: **בליטרא בשר.** שהיה בשר ביוקר והיה צריך בשר בדמי ליטרא מעות: **כפר קטן היה.** ואין המותר נמכר: **אמטולתיה.** בשבילו. והיינו רבותא ולעולם במשקל ליטרא בשר קאמר: **ההוא דאתא.** עני המבקש פרנסה: **במה אתה סועד.** מה אתה רגיל לאכול בסעודתך: **בעתו.** הכל לפי מה שהוא צריך כל יחיד ויחיד לפי לימודו: **אמר רבא מאי דקמא.** מה דבר זה שאירע לפני עתה שלא הייתי רגיל בכך שבאת זו לכאן ותרנגולת ויין ישן בידה: **נעניתי לך.** דברתי יותר מדאי: **אין לו.** משלו: **ואינו רוצה להתפרנס.** משל צדקה: **יש לו ואינו רוצה להתפרנס.** משלו אלא משל צדקה ומסגף עצמו ברעב: **שתזוח דעתו עליו.** יגבה לבו לומר דעתם לחזור ולגבות הימני הואיל ותבעוני משכון אין זו אלא הלואה ויטול בלא בושת שיאמר אין לי משכון והם יאמרו טול בלא משכון: **צינורא דדשא.** חור שבמפתן וציר הדלת סובב בו: **ההוא יומא.** אותו היום שנתן העני לבו לדעת מי נותנם לו: **כיון דחזא.** העני: **אנא שכיחנא בגו ביתא.** ועניים מוצאין אותי לפיכך זכותי גדול: **ומקרבא הנייתי.** הנאתי מזומנת שאני מחלקת לחם ובשר ומלח אבל אתה נותן מעות לעניים והם טורחים וקונים סעודה: **מאי כולי האי.** למה להם לברוח ולכנס לתנור: **היא מוצאת והיא שלחה וגו׳.** אע״פ שבאתה לישרף לא גילתה הדבר אלא אם כן יגלה הוא ואם לא יגלה נשרפת: **עייפינהו.** כפלינהו: **סיאנקי.** שם מקום: **זוודאי קליליי.** צידה קלה הכינותי לדרך רחוקה שאני יוצא לה: **ומצלי עיניה.** ומטה עיניו כלפי אחוריו לראות שלא יבא רמאי ויתירם שעושה עצמו עני והעניים באים ומתירים אותם: בטלי

וחכ״א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו. הני חכמים הם ר״ש דלעיל וא״ת והא לית ליה לר׳ שמעון דברה תורה כלשון בני אדם במסכת ראש השנה (דף ח.) ועוד הא דדרשינן בפרק אלו מציאות (ב״מ דף לא:) הקם תקים השב תשיב אפי׳ מאה פעמים אטו כולהו דלא כר״ש ואומר ר״י דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם אלא הכא דלא מסתבר ליה למדרש כרבנן דקרא משמע דבאין לו מיירי כדכתיב די מחסורו:

דכתיב היא מוצאת. רבינו חננאל גרים מולת בלא אל״ף לשון ויולת אש בציון (איכה ד): בטלי

תוספות רי״ד

שחייב במצות ודיקא נמי דקתני להחיות אלמא אינו קודם אלא במקום שאין לו חיות במקום אחרת אבל במקום שיכול לחזר האשה קודמת: ת״ר יתום ויתומה שבאו להנשא משיאים את היתומה ואח״כ היתום מפני שבשתה של אשה מרובה משל איש ת״ר יתום שבא לישא שוכרים לו בית ומציעים לו מטה וכל כלי תשמישו ואח״כ משיאין לו שנאמר די מחסורו אשר יחסר (לו) זו מטה ושולחן. לו זו אשה וכה״א אעשה לו עזר כנגדו ת״ר די מחסורו אתה מצווה עליו לפרנסו ואי אתה מצווה לעשרו אשר יחסר לו אפילו סוס לרכוב ועבד לרוץ לפניו. מעשה בהלל הזקן שלקח לעני בן טובים סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו פעם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו ג׳ מילין. ת״ר אין לו ואינו רוצה להתפרנס משל אחרים נותנים לו לשם הלואה וחוזרים ונותנים לשם מתנה דברי ר״מ יש לו ואינו רוצה להתפרנס נותנים לו לשם מתנה וחוזרים ונפרעים ממנו לאחר מיתה ר״ש אומר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נותנים לו: ת״ר העבט זה שאין לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשם הלואה וחוזרים ונותנים לו לשם מתנה תעביטנו זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס שנותנים לו לשם מתנה וחוזרים ונפרעים ממנו לאחר מיתה דברי ר״י וחכ״א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נותנים לו כל עיקר אלא מה אני מקיים תעביטנו דברה תורה כלשון בני אדם: אר״א באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש וה״מ מחיים שלא ירד מנכסיו אבל לא״מ ל״ל בה עיין בפ׳ נערה:

מסורת הש״ס

א) [תוספתא פ״ו], ב) [תוספתא פאה פ״ד], ג) שם, ד) [ברכות כח. תענית כ:], ה) ב״מ לא:, ו) [קדושין יז: וש״נ], ז) [ב״ב י:], ח) [תענית כג: ושם איתא הנייתה], ט) ברכות מג: סוטה י: ב״מ נט., י) [גי׳ הערוך זיינקי פי׳ מטבע טוב], כ) [עי׳ ב״ק ו: ומש״ש בס״ד על הגליון], ל) לעיל נ. ערכין כח., מ) [ב״ב י:], נ) [וע״ע תוס׳ ב״מ לא: ד״ה דברה ועי׳ בתוס׳ סוטה כד: ד״ה ור׳ יונתן ותוס׳ מנחות יז: ד״ה מאי באריכות],

תורה אור השלם

1. כִּי פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דֵּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ: דברים טו ח
2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ: בראשית ב יח
3. עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ: תהלים קמה טו
4. הִוא מוּצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה אֶל חָמִיהָ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לּוֹ אָנֹכִי הָרָה וַתֹּאמֶר הַכֶּר נָא לְמִי הַחֹתֶמֶת וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטֶּה הָאֵלֶּה: בראשית לח כה

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ בצינורא דדשא יומא חד אמר:

מוסף רש״י

זה שאין לו. ממה שיתפרנס, **ואינו רוצה להתפרנס.** משלך במתנה, ואמר רחמנא העבט דרך הלואה (ב״מ לא:). **זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס.** משלו אלא משלך, שאתה חייב להעביטו וליפרע ממנו אחר מיתה (שם). **דשדי ליה ארבעה זוזי בצינורא דדשא.** שהעני אינו יודע ממי נוטלה והוא יודע למי נותנה (ב״ב י:). **דכתיב היא מוצאת.** ואילו בהדיא לא אמרה אלו הסימנים של יהודה הם ולו אני הרה, אלא לאיש אשר אלה לו אנכי הרה, אם יודה יודה ואם לאו אשרף ולא אלבין פניו (ברכות מג:) אף על פי שהיו מוציאין אותה לשריפה לא אמרה להם ליהודה נבעלתי אלא שלחה לו למי שאלה לו אנכי הרה ואם יודה הוא מעצמו יודה (ב״מ נט.) ואם לאו תישרף ולא תגלה היא את הדבר (סוטה י: וכעי״ז בראשית לח כה). **באושא התקינו.** כשהיתה סנהדרין באושא שגלתה וישבה שם סנהדרי גדולה כדאמרינן בר״ה (לא.) גבי עשר מסעות (ב״מ לה.). **המבזבז.** לעניים, אל יבזבז יותר מחומש. שבנכסיו, שלא יצטרך לבריות (לעיל נ.). **ושדי ליה לאחוריה.** והעני נוטלה ויודע ממי נוטלה ואינו יודע למי נותנה (ב״ב י:).